

УДК 330.341.1.

DOI: 10.31359/2312-3427-2019-2-132

С.О. Машканцева, канд. екон. наук
доцент кафедри економічної теорії і підприємництва
на морському транспорті

volodymyr@wiktoriya.com

Національний університет «Одеська морська академія»

К.С. Омельчук, економіст відділу економіки
Одеська філія Адміністрації портів України

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТРАНСПОРТНО-ЛОГІСТИЧНОЇ СИСТЕМИ

В статті обґрунтовано, що визначальним фактором, який здатний вивести транспорту галузь із кризи на технікотехнологічний рівень розвинених країн, є інноваційний розвиток та активне впровадження інноваційних процесів. Необхідність прискореного технікотехнологічного розвитку обумовлює перехід на модель інноваційно-інвестиційного розвитку, у якій розробку та впровадження інновацій стимульовано достатнім інвестиційним забезпеченням.

Стратегія інноваційного розвитку транспортної системи з урахуванням регіональних характеристик має бути спрямована на самодостатній розвиток господарюючих суб'єктів, ефективне використання наявного ресурсного потенціалу, підвищення якості життя населення.

У статті систематизовано погляди науковців щодо дефініції «стратегія» як певний набір регулюючих заходів, направлених на узгодженість спільних дій у визначенні можливих позитивних перспектив та змін у важливих параметрах регіону; розглянуто етапи стратегічного планування інноваційного розвитку транспортної системи регіону. Запропоновано модель інноваційного розвитку транспортної системи регіону, метою формування якої є створення умов для конкурентоспроможної транспортної системи.

Ключові слова: *інновації; інноваційний розвиток; регіон; управління; транспортна галузь, стратегія, стратегічне планування.*

Постановка проблеми. В умовах сталого розвитку регіону, активізації торговельних відносин визначальну роль відіграють інновації у формування конкурентоспроможної транспортної системи. Головне

завдання регіону у сфері інноваційного розвитку транспортної системи полягає у створенні умов для економічного зростання, підвищення якості життя населення через забезпечення доступу до транспортних послуг, перетворення регіональних особливостей на конкурентні переваги. Для вирішення поставлених завдань необхідно визначити пріоритетні напрями інноваційного розвитку транспортної системи регіону через формування стратегії. Стратегія інноваційного розвитку транспортної системи з урахуванням регіональних характеристик має бути спрямована на самодостатній розвиток господарюючих суб'єктів, ефективне використання наявного ресурсного потенціалу, підвищення якості життя населення. В основі будь-якої стратегії лежать конкурентні переваги, що дають змогу бути конкурентоспроможними на ринку транспортних послуг й розширювати коло споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями дослідження інноваційного розвитку підприємств займалися такі науковці, а саме: А. Аткинсон, І. Александров, М. Кизим, Т. Клебанова, С. Ілляшенко, О. Пушкар, Ю. Маленков, К. Плетнев, К. Крістенсен, М. Рейнор, Л. Саломатіна, Б. Твісс, О. Ястремська та ін. Проблематику інноваційного розвитку підприємств транспортної галузі вивчали М.Макаренко, А.Новікова, О. Котлубай, Т. Блудова, Б. Буркинський, В. Гросул, І. Совершенна, К. Михайличенко, О. Білоконь тощо. Проте, в умовах сьогодення проблема формування стратегії інноваційного розвитку транспортної системи на регіональному рівні є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування стратегії інноваційного розвитку транспортної системи регіону. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати наступні завдання: систематизувати погляди науковців щодо дефініції «стратегія»; розглянути етапи стратегічного планування інноваційного розвитку транспортної системи регіону; згрупувати стратегічні напрями інноваційного розвитку транспортної галузі регіону в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу досліджень. Поняття «стратегія» вперше введено в науковий обіг військової сфери та означало мистецтво управління військом. Пізніше відомий зарубіжний учений І. Ансофф у своїх працях теорії стратегічного планування визначив стратегію як засіб для досягнення мети та набір правил для прийняття рішень [9]. Цієї ж думки дотримувалися науковці-економісти М.Х. Мескон, М. Альберт та Ф. Хедоурі, які визначили стратегію як детальний, комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії та досягти запланованих цілей [4, с. 409].

Вітчизняні економісти погоджуються з такими визначеннями, зокрема, Л.С. Кутідзе стверджує, що стратегія матеріалізується у всебічному довготерміновому плані для забезпечення здійснення визначеної місії в мінливому зовнішньому середовищі [2, с. 35].

Розробка стратегії інноваційного розвитку транспортної системи регіону обумовлена такими причинами:

- необхідністю забезпечення економічного зростання економіки (підвищення конкурентоспроможності послуг, розвиток міжгалузевих зв'язків);

- потребою підвищення якості життя населення (подолання демографічної кризи, скорочення рівня безробіття, удосконалення транспортної та соціальної інфраструктури).

Стратегія як інструмент економічного регулювання інноваційного розвитку транспортної системи є не лише концептуальним задумом досягнення мети, але й певним набором регулюючих заходів, направлених на узгодженість спільних дій у визначенні можливих позитивних перспектив та змін у важливих параметрах регіону. З позиції системного підходу визначаємо стратегію інноваційного розвитку транспортної системи регіону як модель, метою формування якої є створення умов для конкурентоспроможної транспортної системи.

В управлінні інноваційним розвитком транспортної системи регіону стратегічне планування займає пріоритетне місце і забезпечує основу для всіх управлінських рішень, функції організації, мотивації і контролю, орієнтовані на розробку стратегічних програм розвитку. Стратегічне планування дозволяє розробляти механізми реагування і адаптації до зовнішнього середовища господарювання, сприяє зниженню її невизначеності і формує основу для послідовної політики, направленої як на вирішення поточних проблем, так і питань довгострокового розвитку.

З.Є. Шершньова визначає стратегічне планування як систематизовані та більш менш формалізовані зусилля усієї організації, спрямовані на розробку стратегій, оформлення їх у вигляді стратегічних планових документів різного типу, організацію виконання цих стратегічних планів, проектів і програм [8, с. 49]. Аналогічної думки щодо визначення дефініції «стратегічне планування» дотримується О.М. Скібіцький і стверджує, що це управлінський процес розробки стратегій, який сприяє виживанню підприємства в умовах трансформаційної економіки [5, с.104]. М.М. Мартиненко стратегічне планування трактує як довгострокове комплексне планування, орієнтоване на кінцеві результати [3, с. 158].

В.А. Василенко вважає, що це набір (вибір) конкретних дій і рішень, які визначаються керівництвом і ведуть до реалізації стратегій, що

забезпечують реалізацію досягнення поставлених цілей [1, с. 96]. Відтак, стратегічне планування є складовою системи стратегічного управління інноваційним розвитком транспортної системи регіону та пріоритетною функцією управлінської діяльності, яка направлена на розробку стратегічних рішень, що передбачають встановлення таких цілей і стратегій поведінки об'єктів управління, реалізація яких забезпечує їх ефективне функціонування в довгостроковій перспективі та швидку адаптацію до особливостей зонішнього середовища. Саме можливість адаптуватися у разі змін і відрізняє систему стратегічного планування від системи звичайного довгострокового планування. Слід відмітити, що актуальність запровадження системи стратегічного планування інноваційним розвитком транспортної галузі регіону обумовлена тим, що стратегічне планування є:

- пріоритетним завданням у системі управління підприємствами регіону, що створює умови використання виробничого потенціалу для перспективного розвитку;

- інструментом, який здатний об'єднати інтереси влади, бізнесу та громади в розв'язанні проблем розвитку регіону та допомагає приймати поточні рішення з урахуванням стратегічних цілей розвитку території;

- процесом, що сприяє зміцненню взаємовідносин між владою та громадою, поліпшенню іміджу території, створює єдине поле усіх його активних сил.

Погоджуємося з Д.М. Стеченком [6, с.10], що до основних принципів стратегічного планування діяльності на регіональному рівні слід віднести:

- комплексність – відображає оптимальну, тобто економічно виважену, соціально адаптовану та екологічно безпечну систему цілей регіонального розвитку;

- пріоритетність – сприяє вибору найголовніших цілей і завдань інноваційного розвитку транспортної системи відповідно до потреб населення;

- цілісність об'єкта управління – просторовий сегмент національного економічного простору, незалежно від форми власності, відомчої належності та інших складових її елементів;

- збалансованість – базується на ринкових потребах, конкурентних перевагах регіону та субсидіарності впливу інституційного середовища;

- пропорційність – базується на гармонізації потреб і можливостей регіону);

- самостійність – надає право місцевим органам виконавчої влади та місцевого самоврядування ініціювати, розробляти та реалізовувати рішення, спрямовані на розв'язання територіальних проблем;

- єдність – комплекс методів аналізу і оцінки обґрунтування рішень, що приймаються на всіх етапах розробки і реалізації програми.

Процес стратегічного планування розвитку транспортної системи на регіональному рівні включає такі етапи (рисунок).

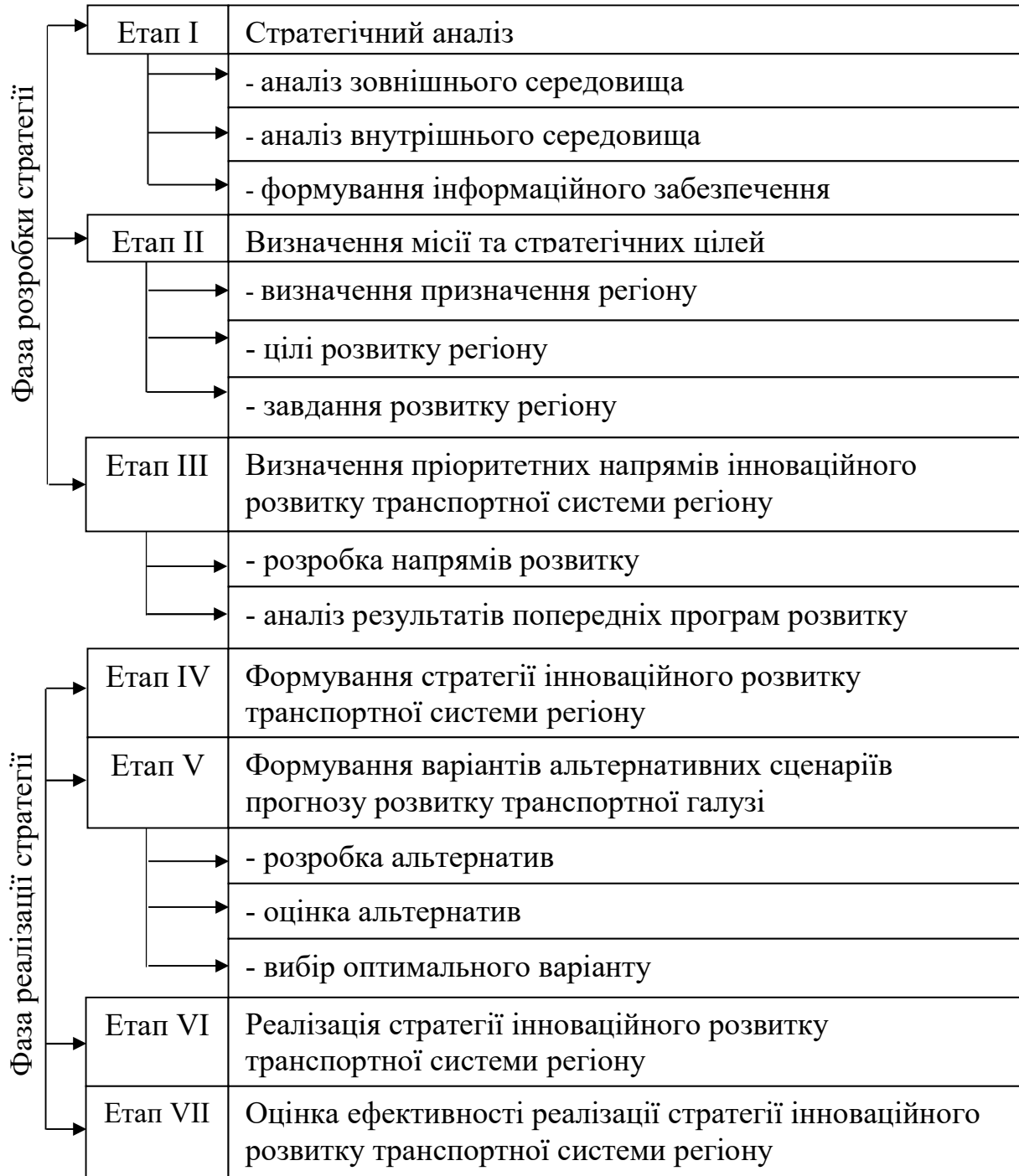

Схема етапів стратегічного планування інноваційного розвитку транспортної системи регіону *

*побудовано автором

Ефективним інструментом забезпечення інноваційного розвитку транспортної системи економіки регіонів є розробка схеми формування та реалізації відповідної стратегії. Сутність першого етапу полягає в тому, щоб здійснити аналіз внутрішнього і зовнішнього середовища, тобто провести SWOT аналіз (системний аналіз можливостей і загроз зовнішнього середовища; оцінка сильних і слабких сторін територій, ресурсозабезпеченості природними, людськими, фінансовими ресурсами); можливості залучення інвестицій (наявність інвестиційних ресурсів та інвестиційний клімат). На другому етапі формується система цілей інноваційного розвитку транспортної системи регіону на перспективу. Інструментом таких заходів є побудова дерева цілей, що дозволяє виявити підпорядкованість цілей за рівнями ієрархії і визначити місце програмних заходів у досягненні заданої мети .

Стратегічними цілями інноваційного розвитку транспортної системи регіону в контексті досягнення сталості з урахуванням особливостей функціонування господарської системи (виражених географічною, природнокліматичною, соціально-економічною специфікою) є підвищення економічної самостійності та якості життя населення. На підставі виявлених питань соціального і економічного характеру встановлюються довгострокові і короткострокові цілі на кожному рівні влади в регіоні для всіх проектів і цільових програм та визначаються завдання їх розвитку. При цьому використовується програмно-цільовий підхід, сутність якого полягає у виборі основної мети розвитку, розробці основних заходів їх досягнення у визначені терміни при збалансованому забезпеченні виробництва ресурсами.

На четвертому етапі формується стратегія інноваційного розвитку транспортної системи регіону, основною метою якої є впровадження на підприємствах умов для збалансованого розвитку та затверджується стратегічний бюджет. При управлінні процесом формування стратегії використовуються наступні принципи:

- принцип моніторингу, який забезпечує оцінку та системний аналіз даних по реалізації задач розвитку, обґрунтування рекомендацій для територіальних органів управління з метою досягнення цілей інноваційного розвитку;

- принцип балансу інтересів, який передбачає врахування інтересів всіх суб'єктів ринкових відносин у регіоні;

- принцип послідовності, який полягає у послідовній роботі всіх функціональних підсистем (аналіз, планування, реалізація, контроль);

- принцип максимального обліку зовнішніх факторів, який обумовлений необхідністю обліку всіх факторів, що впливають на досягнення параметрів сталого розвитку, що являється необхідною умовою формування моделі управління, адекватної поставленим цілям і завданням [7, с.10].

На п'ятому формуються і оцінюються альтернативні сценарії прогнозу розвитку транспортної галузі. Сценарій визначається як загальна модель, яка описує не тільки очікувані результати певних перетворень, а й визначає необхідні ресурси для їх досягнення. На шостому та сьомому етапах відбувається реалізація і оцінювання розробленої стратегії, тобто з'ясовується відповідність місії цілям стратегії, проводиться аналіз ефективності правильності добору оцінки факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. За допомогою стратегічного планування регіональні органи влади можуть вивчати середовище, в якому вони працюють; досліджувати чинники і тенденції, які впливають на здійснення діяльності; на високому рівні виконувати завдання; знаходити напрями вирішення цих завдань шляхом перегляду і переробки організаційних цілей, рівня виробництва, надання послуг і поєднання обсягу витрат і фінансування, управління або організації.

Висновки. Відтак, стратегічною метою інноваційного розвитку транспортної системи регіону є створення конкурентного ринку транспортних послуг. Модель інноваційного розвитку транспортної системи регіону буде ефективно працювати при визначеній стратегії та налагодженому механізмі. Кожний регіон має низку особливостей: загальноекономічних, національних, природних, географічних, які необхідно враховувати при розробці методологічних підходів до розвитку транспортної галузі та розробки відповідної стратегії. Головною метою стратегічного планування інноваційного розвитку транспортної системи регіону є розробка моделі реалізації стратегії цього розвитку, яка забезпечить ефективність господарської діяльності та довгострокове економічне зростання при збереженні соціальної і екологічної направленості з використанням методів кореляційно-регресійного аналізу.

Бібліографічний список.

1. Василенко В.А. Менеджмент устойчивого развития предприятий: монография. К.: ЦУЛ, 2005. 644 с.
2. Кутідзе Л.С. Стратегічне планування розвитку територій : навч. посіб. Запоріжжя: ЗЦППКК, 2013. 42 с.
3. Мартиненко М.М., Ігнатієва І.А. Стратегічний менеджмент:

підручник. К. : Каравелла, 2006. 320 с.

4. Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. Основы менеджмента: учебник 3-е изд. М.: Дело, 2000. 704 с.

5. Скібіцький О.М. Стратегічний менеджмент: навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.

6. Стеченко Д.М. Становлення політики регіонального розвитку в Україні // Регіональні перспективи. 1997. №1. С. 9–11.

7. Ужва А. М. Концептуальні аспекти стратегії сталого розвитку агропромислового комплексу // Економічний форум / Науковий журнал Луцького національного технічного університету. 2015. № 2. С. 61-66.

8. Шевчук А.В. Інформаційні технології в забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону / НАН України, Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2007. 138 с.

9. Herman E. Daly Beyond Growth. Economic Theory of Sustainable Development // Boston : Beacon press, 1994. 264 p.

Машканцева С.А., Омельчук Е.С. Концептуальные аспекты стратегии инновационного развития транспортно-логистической системы. Определяющим фактором, который способен вывести транспортную отрасль из кризиса на техникотехнологичный уровень развитых стран, является инновационное развитие и активное внедрение инновационных процессов. Необходимость ускоренного техникотехнологичного развития обуславливает переход на модель инновационно-инвестиционного развития, в которой разработку и внедрение инноваций стимулировано достаточным инвестиционным обеспечением.

Стратегия инновационного развития транспортной системы с учетом региональных характеристик должна быть направлена на самодостаточное развитие хозяйствующих субъектов, эффективное использование имеющегося ресурсного потенциала, повышения качества жизни населения.

В статье систематизированы взгляды ученых о дефиниции «стратегия» как некий набор регулирующих мер, направленных на согласованность совместных действий в определении возможных положительных перспектив и изменений в важных параметрах региона; рассмотрены этапы стратегического планирования инновационного развития транспортной системы региона. Предложена модель инновационного развития транспортной системы региона, целью

формирование которой является создание условий для конкурентоспособной транспортной системы.

Ключевые слова: инновации; инновационное развитие; регион; управления; транспортная отрасль, стратегия, стратегическое планирование.

Mashkantseva S.O., Omelchuk K.S. Conceptual aspects of the strategy for innovative development of the transport and logistics system.

The determining factor that is able to bring the transport industry out of the crisis to the technotechnological level of developed countries is innovative development and the active introduction of innovative processes. The need for accelerated technical and technological development determines the transition to a model of innovation and investment development, in which the development and implementation of innovations is stimulated by sufficient investment support.

Each region has a number of features: national, national, natural, geographical, which must be taken into account when developing methodological approaches to the development of the transport industry and the development of an appropriate strategy. The main goal of strategic planning of innovative development of the transport system of the region is to develop a model of implementation of the strategy of this development, which will ensure the efficiency of economic activity and long-term economic growth while maintaining social and environmental orientation using the methods of correlation-regression analysis.

The strategy of innovative development of the transport system, taking into account regional characteristics, should be aimed at the self-sufficient development of business entities, the effective use of the available resource potential, and improving the quality of life of the population.

The article systematizes the views of scientists on the definition of “strategy” as a set of regulatory measures aimed at coordinating joint actions in determining possible positive prospects and changes in important parameters of the region; The stages of strategic planning of innovative development of the regional transport system are considered. A model of innovative development of the region’s transport system is proposed, the purpose of which is to create conditions for a competitive transport system.

Key words: innovation; innovative development; region; management; transport industry, strategy, strategic planning.

Стаття надійшла до редакції: 20.04.2019 р.